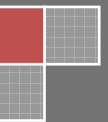


İKV DEĞERLENDİRME NOTU

“ÇEVRE VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ” BAŞLIĞINDA
TÜRKİYE İÇİN EZBERLER BOZULMUYOR

İlge Kıvılcım
İKV Uzmanı

İKTİSADİ KALKINMA VAKFI



“ÇEVRE VE İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ” BAŞLIĞINDA TÜRKİYE İÇİN EZBERLER BOZULMUYOR

Avrupa Komisyonu bu yıl yeni bir dil ve format ile aday ülkelerin ilerleme raporlarını açıkladı. Avrupa Komisyonu’nun Türkiye 2015 İlerleme Raporu incelendiğinde aslında bir önceki yıllarda hazırlanan ilerleme raporlarından farklı bir tablo çizilemiyor. Farklı bir dil ve format...ancak aynı sorunlar... Yani “ezberler bozulmuyor”.

Genel Tespitler

2015 Raporu:

- Avrupa Komisyonu’nun bu yılki yeni dilinde övgülere yer verilirken aynı zamanda “hedefe yönelik” öncelikli alanlar daha vurgulayıcı bir ifade ile belirtiliyor. Öneriler şu şekilde:
- Yatay mevzuata ilişkin Çevre Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği’nin AB’ye uygunluğunun netliğe kavuşması,
- Çevre projelerinde ve ilgili diğer çevresel konulara halkın katılım usullerinin AB’ye uyumlu olması, halkın karar alma süreçleri hakkında bilgilendirilmesi,
- İklim değişikliği için uzun vadeli, öngörülebilir ve somut çıktıları olabilecek stratejik eylem planının uygulanmasına bir an önce geçilmesi ve Paris’te bu yıl sonunda imzalanacak yeni iklim değişikliği anlaşması için öngörülen ulusal katkıların uygulanmasına geçilmesi,
- Daha güçlü idari kapasitenin oluşturulması.

21 Aralık 2009’dan Bu Yana Ortak Sorun Paydası (Alanları):

- Altı senedir dile getirilen ve kronikleşen sorunlar haline gelen alanlar Türkiye’nin bu fasıldaki uyumunu ciddi anlamda zorluyor.
- Hatta bu sorunlu alanlar faslın kapanış kriterlerinin neredeyse tamamını oluşturmakta. **AB’ye göre sorunlu alanlarımız: Yatay mevzuat** (halkın katılımını öngören Aarhus Sözleşmesi’ne taraf olunmaması, ÇED, SEA, nükleer santrallere yönelik ulusal ve uluslararası güven); **doğa Koruma** (Potansiyel Natura 2000 listesi ve Tabiat ve Biyoçeşitlilik Kanun Tasarısı); Uzun vadeli **emisyonların izlenmesi ve kontrolü (endüstriyel kirlilik) ve idari kapasite.**

Kapanış Kriterlerinin Karşılanması Takvimi

- Mevcut mevzuat uyum çalışmalarının büyük bir bölümü incelendiğinde 2016-2019 dönemi arasında kapanış kriterlerine denk gelen alanlarda uyum süreçlerinin tamamlanması beklenmekte. Bu süreçte özellikle ilgili sektörleri (sanayi gibi) oldukça köklü değişimler bekliyor. Uygulama süreçleri ise ancak 2019 yılı sonrasında incelenebilecek (bkz. Tablo).

AB'YE GÖRE 27'NCİ FASLIN DURUMU (2014-2015 RAPORLARININ KIYASLAMASI)

2014: 2015 yılına ait raporun, 2014 yılına ait raporda yer alan aynı kısımları.

2014+: Bir yıl öncesine göre ilerleme sağlanan kısımlar

2015: İlk kez bu yıl dile getirilenler

AB tarafından fasla ilişkin şu *eksikliklere* dikkat çekiliyor:

Yatay mevzuatta; Türkiye'nin henüz sınır-ötesi konularda ÇED işbirliğini öngören genel ikili anlaşmalar taslağını üye ülkelere sunmaması, Stratejik Çevre Değerlendirmesi Yönergesi'ne uyum karara bağlanmaması ve çevre konularında halkın sürece katılımını öngören Aarhus Sözleşmesi'ne taraf olunmaması öne çıkıyor.

Hava kalitesinde; dış ortam kalitesi, ulusal emisyon tavanları ve uçucu organik bileşikler konusunda AB Yönergelerine uyumlu mevzuat kabul edilmediği dile getirilerek bir önceki yıla benzer bir açıklama getirilmektedir. (2014). Sadece bazı illerde hava kirliliği raporlaması yapıldığı belirtilmekte olup, yerel temiz hava eylem planlarının hazırlanması çağrısı yapılmaktadır (2015).

Atık yönetiminde; Nisan 2015 tarihinde AB Atık Çerçeve Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesiyle (2014+) mevzuat uyumunda önemli bir adım atılmıştır. Ancak atık yönetimi planlarının uygulanması gerektiği ifade edilmektedir. Maden Atıkları Yönetmeliği de Temmuz'da yürürlüğe girmiştir (2014+). Ayırma, geri dönüşüm ve tıbbi atık arıtımı konusunda kapasite artırımına devam edilmektedir (2014). Ayrıştırarak toplama ve biyolojik olarak parçalanabilirlerin azaltılması gerektiği ifade edilmektedir (2014). Aralık 2014'te Yüksek Planlama Konseyi tarafından kabul edilen ulusal geri dönüşüm strateji ve eylem planı çıkarılmıştır.

Su Kalitesinde; nehir havza yönetimi planları çalışmaları devam etmektedir (2014). Sınır-ötesi istişareler erken aşamada olup (2014). Büyükşehir Belediye Kanunu ile beraber özellikle Kentsel Atıksu Yönergesi'nin uygulanmasında ilerleme beklenmektedir (2014). Devam eden yatırımlar ile atıksu arıtma kapasitesi gelişmektedir (2014).

Doğa koruma: Ulusal biyoçeşitlilik ve eylem planı henüz kabul edilmemiştir (2014). Sulak alanlar, ormanlarda ve doğal sit alanlarındaki düzenlemeler AB'ye uyumlu değildir (2014). Doğa Koruma Kanunu AB ile uyumlu olmalıdır (2015). Milli Parklar Kanunu'nun yürürlükten kaldırılması, Türkiye'de konuya ilişkin yasal bir boşluğun devam ettiği belirtilmektedir (2014). Potansiyel Natura 2000 alanları henüz belirlenmemiştir (2014). Hidroelektrik santrallerine olan yatırımların özellikle yüksek derecede doğal değer temelinde, çevre mevzuatına uyumlu olması gerektiği belirtilmektedir (2015).

Endüstriyel Kirliliğin önlenmesi ve risk yönetiminde; AB Endüstriyel Emisyonlar Yönergesi'ni uygulamaya koyacak yönetmeliğin çıkarılması gerektiği belirtilmektedir (2014). 2014'te

meydana gelen Soma ve Ermenek maden kazalarında risk yönetimindeki eksiklikleri öne çıkardığı ve özellikle maden işletmelerine verilen izinlerin ve ilgili makamlar tarafından faaliyetlerin incelenmesinde sorunlar olduğu açıklanmaktadır. Bazı davaların ise çözüme kavuşmadığı vurgulanmaktadır.

Kimyasallarda; Büyük bir kısmının uygulanmasına rağmen, AB'nin REACH Tüzüğü'ne uyumu gerektiren mevzuatın karara bağlanmadığı belirtilmektedir (2014).

İklim değişikliği alanına ilişkin kısım 2014 İlerleme Raporu'na göre daha kısa olduğu görülmektedir ve önemli bir ilerleme kaydedilmemektedir. Bilindiği gibi 30 Kasım-11 Aralık 2015 tarihinde Paris'te yapılacak BMİDÇS'nin 21'inci Taraflar Konferansı'nda, 2020 yılı sonrası Kyoto Protokolü'nün yerine geçecek yeni iklim değişikliği anlaşmasının imzalanması öngörülmektedir. Zirve öncesinde Türkiye, yeni iklim değişikliği anlaşmasında yer alacak ve 30 Eylül 2015 tarihinde BM'ye sunduğu ulusal katkısını yüzde 21 olarak açıklamıştır. Bu noktada ulusal emisyon azaltım taahhütüne nasıl ulaşılacağı daha netlik kazanması gerektiği ve özellikle bir an önce uygulama sürecine geçilmesi gerektiği ifade edilmektedir. AB'nin 2030 yılına ait iklim ve enerji paketine yönelik Türkiye'nin de paralel bir emisyon azaltım ve enerji paketini sunması çağrısı yapılmaktadır (2015). İklim değişikliği konusunda farkındalık çalışmalarının devam etmesi gerektiği vurgulanmaktadır (2014).

SORUNLU ALANLAR KAPANIŞ KRİTERLERİNİN NEREDEYSE TAMAMI

Kriterlerini Hatırlayalım:

- Sınır-ötesi konular dâhil olmak üzere, AB'nin yatay mevzuat ve çerçeve çevre mevzuatının iç hukuka aktarılması,
- Su kalitesinde; özellikle Su Koruma Çerçeve Kanunu'nu, Nehir Havzaları Koruma Eylem Planı'nı ve sektörel uygulama mevzuatını kabul etmek,
- Endüstriyel kirlilik kontrolü ve risk yönetiminde mevzuat uyumu,
- Doğa koruma ve atık yönetimi dâhil olmak üzere, bu fasıla ilişkin sektörler için Ulusal, Bölgesel ve Yerel Düzeyde Gerekli İdari Kapasitenin ve Çevre Müktesebatının Uygulanması İçin Gerekli Mali Kaynakların Oluşturulması Planı ile uyumlu mevzuat uyumu.
- Denetim hizmetleri dâhil olmak üzere, her düzeyde idari kapasiteyi geliştirmeye Ulusal, Bölgesel ve Yerel Düzeyde Gerekli İdari Kapasitenin ve Çevre Müktesebatının Uygulanması İçin Gerekli Mali Kaynakların Oluşturulması Planı ile devam edildiğinin ve idari yapıların oluşturulduğunun gösterilmesi.

Tablo: Hazırlık Aşamasındaki ve Sektörel Etki Yaratacak Mevzuatlar¹ (2015 Raporundaki Sorunlu Alanlar)

Gerekli Uyum Çalışması	Yürürlüğe giriş tarihi	AB Yönergesi	Kapanış Kriteri
Su Kanunu	2017	AB Su Çerçeve Yönergesi	Evet
Entegre Çevre İzni Yönetmeliği	2017	Endüstriyel Emisyonlar Yönergesi	Evet
Büyük Yakma Tesisleri Yönetmeliğinde Değişiklik	2019	Endüstriyel Emisyonlar Yönergesi	Evet
Belirli Faaliyet ve Tesislerde Kullanılan Organik Solventlerden Kaynaklanan Uçucu Organik Bileşik Emisyonlarının Sınırlandırılmasına İlişkin Yönetmelik	2017	Endüstriyel Emisyonlar Yönergesi	Evet
Çevre Denetimi Yönetmeliği	2019	Endüstriyel Emisyonlar Yönergesi	Evet
Ulusal Emisyon Tavanları Yönetmeliği	2019	Bazı Atmosfer Kirleticileri için Ulusal Emisyon Tavanları Yönergesi	Evet
Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanununun Uygulanmasına ilişkin yönetmelikler	2017	Yabancı fauna ve flora ile habitatlarının korunması Yönergesi	Evet
Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği (yatay mevzuat)	2016	Belli Başlı Planların ve Programların Çevreye Etkilerinin Değerlendirilmesi Yönergesi-SÇD	Evet
Sera Gazı Emisyonlarının İzlenmesi Mekanizmasına Destek Yönetmeliği	2016	Sera Gazı Emisyonlarının İzlenmesi ev Raporlanması Hakkındaki Mekanizma ile İklim Değişikliği ile Ulusal ve Birlik Düzeyindeki Diğer Bilgilerin Raporlanması Yönergesi	Evet

Not: Bu mevzuatlar 27'nci başlığın ve kapanış kriterlerinin tamamını yansıtmamaktadır. 2016 yılından itibaren geçerli olan çalışmaları içermektedir. Bu çalışmalar aynı zamanda 2015

¹AB Bakanlığı, "AB'ye Katılım İçin Ulusal Eylem Planı- II. Aşama, Haziran 2015-Haziran 2019", s. 161-176.

raporundaki en sorunlu alanları yansıtmaktadır. 2015 yılı sonuna kadar atık yönetiminde de önemli mevzuatların yürürlüğe girmesi beklenmektedir. Hava Kalitesi Değerlendirme ve Yönetimi Yönetmeliğinde Değişiklik mevzuatı 2017; Hava Kirliliğini Ölçen Ağlardan ve Bireysel İstasyonlardan Bilgi ve Veri Aktarımı Yönetmeliği 2016 yılında çıkarılması beklenmektedir.

2015 Yılında 5 Adet Eylem Planı Bekleniyor

- Ulusal Temiz Hava Eylem Planı, 2015
- Emisyon Kontrolü Strateji Belgesi, 2017
- Su Kaynaklarını Modelleme Stratejisi ve Yol Haritası ile Modelleme Eylem Planı (Havzalar), 2015
- Su Çerçeve Yönergesi Ulusal Uygulama Planı Revizyonu, 2017
- Türkiye'nin İklim Değişikliği Altıncı Ulusal Bildirim, 2015
- Türkiye'nin İklim Değişikliği Birinci İki Yıllık Raporu, 2015
- Atıksu Arıtma Eylem Planı, 2015

2015 RAPORUNUN DEĞERLENDİRMESİ: EZBERLER NASIL BOZULUR?

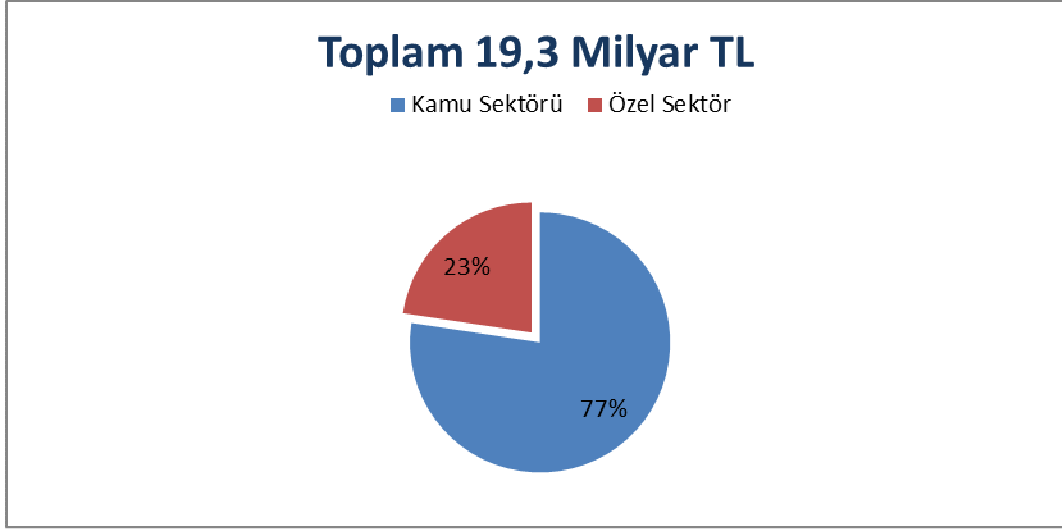
Avrupa Komisyonu'nun Türkiye 2015 İlerleme Raporu'nu değerlendirdiğimizde, aslında 2014 yılının raporunda dile getirilen hemen hemen tüm sorunları tekrar okumaktayız. Nitekim, altı yıldır kronikleşen sorunlardan bahsediyoruz. Yukarıda da belirtildiği gibi; yatay mevzuatta en önemli koşullardan biri olan çevre konularında halkın katılımı, ÇED süreçlerinin şeffaflığı, doğa koruma alanında çıkarılan ulusal mevzuatlarımızın tartışma açığı vermemesi, özellikle endüstri sektörünün AB normlarında ulusal mevzuatımız doğrultusunda daha çevreci koşullara kavuşması, bu sektöre yönelik emisyonların izlenmesi ve raporlanması süreçlerinin tamamlanması ve idari kapasitenin tüm yetki alanıyla denetim ve uygulama süreçlerinde etkin konumu öncelikli çözüme kavuşması gereken konuların başında yer almakta.

Bilindiği gibi 21 Aralık 2009 tarihinde İsveç AB Konseyi Dönem Başkanlığı sırasında 27'inci Fasıl "Çevre" müzakerelere açıldı. Fasıl, 2012 yılından beri "Çevre ve İklim Değişikliği" başlığı altında açıklanıyor. İklim değişikliği ile mücadelede kurumlar arası etkili iletişim ve en önemlisi Türkiye'nin uzun vadeli ulusal stratejik bir eylem planının tam anlamıyla uygulanması ve kesin sonuçları barındıracak bir eylem planının başlatılması Türkiye için şart. Ezberlerin bozulması için;

1. Mevzuat uyumunun da ötesine geçecek, entegre bir çevre koruma ve iklim değişikliği politikası yaklaşımı,
2. Ulusal barış ortamının sağlanması neticesinde şeffaf bir politika alanının oluşturulması,

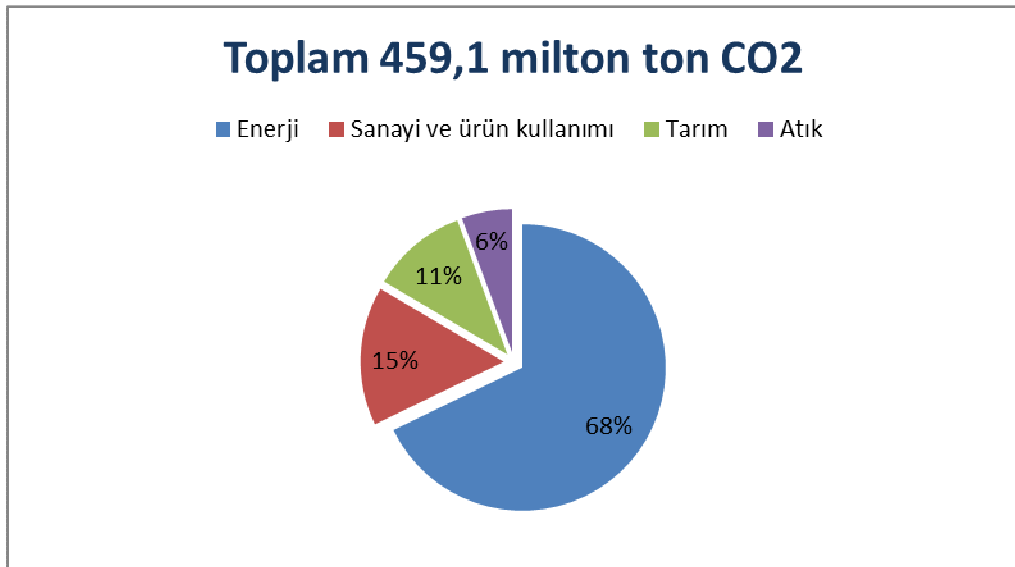
3. Türkiye'nin, AB'nin coğrafi yapısından farklı olan konumu gereği, tamamen ulusal ve uzun vadeli tematik stratejilerin belirlenmesi ve bu konulara ağırlık verilmesi, Örneğin: Su, Arazi Yönetimi, Çölleşme, Tarım (bozulmadan üretkenliğe geçiş),
4. Ulusal kanallarda ve siyasi söylemlerde (parti programları) AB'ye uyum sürecinde çevre ve iklim değişikliği politikasının Türkiye için öneminin anlatılması gerekmekte.

TÜRKİYE'DEKİ ÇEVRESEL YATIRIM, 2013



Kaynak: TÜİK, 7 Ocak 2015, No.18863

EMİSYON VERİLERİ, 2013



Kaynak: TÜİK, 25 Mayıs 2015, No.18744